

مقصد الراغب الطالب
فی فضائل علی بن ابیطالب (ع)

نسخ ۲۱ سطری ۱۹×۱۲ اس، دارای ۲۰۸ صفحه
۱۵/۵×۲۱ اس، تحریر سده ۸ هـ. کاغذ حنائی، عنوانها
درشت نوشته شده، بخط کاتب اصلی تصحیح شده،
ناقص الاخر، کمی از کناره‌های برگه اول و آخر در
صحافی رفته، جلد تیماج عنابی عطف و لبه قهوه‌ای،
قطع وزیری.

نسختی است بازیافته و کهن و مولف محترم آن حضرت الشیخ الاجل،
الفاضل البارع، الحسین بن محمد بن حسن که از قدمات اصحاب و مؤلفین بود.^۱
ویرا کتاب دیگری است بنام: نزهة الناظر و تنبيه الخاطر.^۲ صاحب ریاض گوید
نسخه‌ای از نزهة الناظر را در آستان قدس رضوی دیده‌ام و خود نیز نسخه‌ای دارم
که در آخر تصریح بنام مؤلف کرده.^۳ علامه مجلسی (ره) درباره کتاب مورد بحث
گوید: مقصد الراغب... مشتمل بر اخبار غریبه و احکام نادره ایست که شمه‌ای
از آنها را متذکر خواهم شد.^۴ و راجع به مؤلف آن میفرماید: نزدیک بعصر شیخ
صدوق می‌زیسته.^۵ مرحوم حاج آغا بزرگ طهرانی نیز به تبعیت از علامه، صاحب
مقصد الراغب... را جزو دانایان سده چهارم هجری بحساب آورده.^۶ و باتوجه
باینکه شیخ صدوق ره بسال ۳۸۱ هـ در گذشته.^۷ چنین محاسبه‌ای صحیح بنظر

میرسد .

مراجعه به اصل نسخه ، مارا بمطلب تازه ای رهنمون کرده ، تا آنجا که بگفتار علامه تردید نمائیم ، و در عین حال علامه طهرانی کوشیده تا دونفر حسین بن محمد بن حسن معرفی کند یکی حلوانی و دیگری قمی . لکن این تلاش بجائی نرسید .^۸

برای روشن شدن موضوع ، محتوای کتاب را بررسی میکنیم :

الف - در صفحه ۱۶ به کتاب حایة الاولیاء ابی نعیم اصبهانی که در سال ۴۳۰ هـ درگذشته^۹ اشاره میکند .

ب - در صفحه ۱۳۰ گوید : اخبرنا الشیخ العالم جمال الدین ابوالفرج عبدالرحمن بن علی بن محمد الجوزی رحمه الله . . .

از این عبارت پیداست که مؤلف زمان ابن جوزی را درک کرده و بعد از آنهم در قید حیات بوده و معلوم است که ابن جوزی بسال ۵۹۷ هـ درگذشته^{۱۰} .

ج - از مشایخ پدر مؤلف ، ابن بطی بود ، چنانکه در صفحه ۴ و ۱۹۷ آمده : اخبرنا والدی رحمه الله قال حدثنا ابوالفتح (ابوالفتح) محمد بن عبدالباقی بن احمد المعروف بابن البطی . . . « ابن بطی نیز در جمادی الاولی ۵۶۴ هـ درگذشته^{۱۱} .

د - نویسنده در این کتاب بسیار از بدل بن ابی المعمر روایت کند از جمله در صفحه ۱۷۸ و ۱۹۶ گوید : اخبرنا الشیخ الثقه بدل بن ابی المعمر بن اسماعیل التبریزی قال حدثنا ابوالفرج یحیی بن محمود بن سعد الثقفی قال . . . « ابن ابی معمر تبریزی از ثقات محدثین و کرسی تدریس فقه در اربل باو محول شده بود و جهت اخذ حدیث به نیشابور ، مصر ، عراق سفر کرده و سرانجام در جمادی الاولی ۶۳۷ هـ در حاب درگذشته^{۱۲} ، و ابوالفرج یحیی بن محمود بن سعد ثقفی اصبهانی که بواسطه از آن روایت نقل میکند در سال ۵۸۴ هـ بسن ۷۰ سالگی درگذشته^{۱۳} .

هـ - گذشته از شواهد فوق ، نویسنده در دومورد از کتاب خود تصریحاً اشاره بتاریخی که حدیث اخذ کرده نموده ، چنین گوید : «خبرنا حنبل بن اسحاق المکبر بجامع الرصافة بيفداد سنة اربع وستمائة بدارالحديث المظفریه...»^{۱۴}

و - در مواردی چند بکتاب ابوالمظفر منصور بن محمد سمعانی متوفی ۱۳ ربیع الاول ۴۸۱ هـ^{۱۵} و ابن عساکر متوفی ۵۷۱ هـ اشاره میکند و بواسطه از ابوعبدالله محمد بن ابی زید بن حمد کرانی اصبهانی در صفحات ۱۳۵ و ۱۹۵ و ۳۱ و ۱۳۴ حدیث نقل میکند ، در صورتیکه کرانی متوفی شوال ۵۹۷ هـ است.^{۱۶}

ز - در آخر باب ۳۷ این کتاب فصلی است تحت عنوان : فی الشعر الردي الذي قاله الائم المعتدی لاجزاه الله عن اهل البيت خيراً :

قل للروافض لاهياً باحاهم ان شئت ان تلهو باحیة احمق
تا آخر ابیات ، سپس گوید : فاجابه ورد علیه رجل يقال له الكمال عبدالعزيز الخلیعی رحمه الله فقال واجاد :

قل للحروري الجهول الاحمق قلت المحال فانت غير مصدق
پس از ذکر این ردیه گوید : فلما بلغ هذا الشعر . . . الى الملك الرحيم بدرالدين . . .

* * *

اگر کمال عبدالعزيز خلیعی همان ابوالحسن جمال الدین علی بن عبدالعزيز ابن ابی محمد الخلیعی (الخلیعی) الموصلی الحلی باشد که در حدود سنه ۷۵۰ هـ در حله و فات یافته^{۱۷} که بین نویسنده و شاعر بیش از صدسال فاصله است مضافاً که مرحوم علامه امینی اشعار ویرا آورده و شعر فوق در آن دیده نشد، دیوانی هم که آغا بزرگ طهرانی در الذریعه ۹/۱ صفحه ۳۰۱ باو نسبت میدهد در اختیار نبود تا در آن تحقیق شود مگر آنجا باشد ، در صورتیکه بعید بنظر میرسد

راهی جز این نیست که بگفته صاحب اعیان الشیعه استنادجسته وسراينده رديه فوق را پدر بدانیم و شاعر معروف را پسر^{۱۸}، و قطعاً داستان قاضی نورالله شوشتری دربارهٔ بدایت حال شاعر مربوط به پدر خواهد بود نه پسر^{۱۹}. و الملك الرحيم بدرالدین هم همان الملك الرحيم بدرالدین اؤلؤ اتابکی است که حاکم موصل بوده و فوت او در سال ۶۵۶ هـ رویداده^{۲۰}. و چون وی بین سالهای ۶۱۵-۶۵۶ هـ مدتی بعنوان وصی نورالدین و مدتی هم مستقلاً حاکم موصل بوده^{۲۱}. پس باید این کتاب بین سالهای مذکور نوشته شده باشد.

از آنچه که گفته شد چنین بدست آمد که کتاب مقصدالراغب الطالب ... بین سالهای ۶۱۵-۶۵۶ هـ در موصل تألیف یافته و مؤلف آن بعد از نیمهٔ دوم سدهٔ ششم و نیمهٔ اول سدهٔ هفتم هجری میزیسته، و صاحب ریاض هم بقرائنی احتمال داده که زمان مؤلف این کتاب پس از سید رضی متوفی ۴۰۶ هـ بوده^{۲۲}. و ما وجهی برای توجیه کلام علامهٔ مجاسی پیدا نکردیم. مگر سهوی که موجب گردید دیگران نیز از او پیروی کنند.

در هر حال کتاب مقصدالراغب الطالب ... یکی از گنجینه‌های گرانبهای شیعه و از آثار نفیس امامیه است، و همانطور که حضرت علامهٔ مجاسی فرموده، دارای احادیث غریب و مضامین بدیع است و درخور تحقیق بیشتر، مطالبش آنچنان جذاب است که خواننده از مطالعهٔ آن سیر نمیشود، تلفیق و تنسیق موضوعات خود شاهد براعت علمی و ذوق سلیم و دقت نظر مؤلف است، از اطناب ممل و ایجاز مخل بدور، شرح حال و خصوصیات زندگی دوازده وصی پیامبر اکرم (ص) را از ولادت تا وفات ضمن سی‌ونه باب آورده که فهرست آنها عیناً ذکر میشود:

- الباب الاول فی ذکر مولده علیه الصاوة والسلام ص ۴-۷
 الباب الثانی، فی ذکر اسمه و نسبه صلی الله علیه و آله . ص ۷-۸
 الباب الثالث، فی شرح اسمائه و ما ذکر فیه . ص ۸-۱۱
 الباب الرابع، فی ذکر ازواجه و اولاده علیه السلام . ص ۱۱-۱۶

- الباب الخامس ، فى فضايله وما قيل فيه عليه السلام . ص ١٦-١٩
- الباب السادس ، فيما انزل فيه من آيات القرآن العظيم عليه السلام، ص ١٩-٢٠
- الباب السابع ، فيما جاء فيه من الاحاديث والاختبار . ص ٢٠-٤٦
- الباب الثامن ، فى ماجاء من قتاله الخوارج وهم المارقون . ص ٤٦-٤٨
- الباب التاسع ، فيما سئل عنه فاجاب عليه الصلوة والسلام . ص ٤٨-٦٢
- الباب العاشر ، فى نبذ من كلامه عليه السلام . ص ٦٢-٦٤
- الباب الحادى عشر ، فى وصية لولده عليها السلام . ص ٦٤-٦٦
- الباب الثانى عشر ، فى نبذ من شعرة عليه الصلوة والسلام . ص ٦٦-٦٨
- الباب الثالث عشر ، فى ذكر الرسالة التى ارسلها ابوبكر وعمر رضى الله عنهما مع ابي عبيدة فى البيعة لابي بكر وما قاله وما اجابها . ص ٦٨-٧٩
- الباب الرابع عشر ، فى قضاياها عليه السلام . ص ٨٠-١٠٠
- الباب الخامس عشر ، فى احكامه فى النوادر فى كل فن . ص ١٠٠-١٠٣
- الباب السادس عشر ، فى استخلافه ووفاته . ص ١٠٤-١٠٥
- الباب السابع عشر ، فيما ورد ما قاتله من العذاب . ص ١٠٥-١٠٦
- الباب الثامن عشر فى فضائل الزهراء البضعة البتول . ص ١٠٧-١٠٨
- الباب التاسع عشر ، فى ولادتها عليها السلام . ص ١٠٨-١٠٩
- الباب العشرون ، فى اسمائها والقابها وغير ذلك . ص ١٠٩-١١٠
- الباب الحادى والعشرون ، فى آيات انزلت فى فضائل اهل البيت . ص ١١٠-١١٢
- الباب الثانى والعشرون ، فيما ورد فى فضل فاطمة عليها السلام من الاحاديث . ص ١١٢-١٢٣
- الباب الثالث والعشرون ، فيما ورد فى وفاتها عليها السلام . ص ١٢٣-١٢٤
- الباب الرابع والعشرون ، فى امامة الحسن عليه السلام وما جاء فى ذلك . ص ١٢٥-١٣٠

- الباب الخامس والعشرون ، في امامة ابي عبدالله الحسين بن
 علي عليه السلام . ص ١٣٠-١٣٩
- الباب السادس والعشرون ، في امامة زين العابدين علي بن
 الحسين عليهما السلام ص ١٣٩-١٥٠
- الباب السابع والعشرون ، في امامة محمد بن علي بن الحسين
 عليهما السلام ص ١٥١-١٥٦
- الباب الثامن والعشرون ، في امامة جعفر بن محمد الصادق
 عليه السلام . ص ١٥٧-١٦٠
- الباب التاسع والعشرون ، في امامة موسى بن جعفر عليه السلام
 ص ١٦١-١٦٣
- الباب الثلثون ، في امامة علي بن موسى الرضا عليهما السلام . ص ١٦٣-١٧١
- الباب الحادي والثلاثون ، في ذكر امامة محمد بن علي بن موسى . ص ١٧١-١٧٤
- الباب الثاني والثلاثون ، في امامة علي بن محمد بن علي . ص ١٧٤-١٧٦
- الباب الثالث والثلاثون ، في امامة الحسن بن علي عليهما السلام ص ١٧٦-١٧٧
- الباب الرابع والثلاثون ، في ذكر امامة محمد بن الحسن
 الخلف الصالح عليه السلام . ص ١٧٧-١٨٢
- الباب الخامس والثلاثون ، في ذكر حكايات جرت في هذا
 المعنى . ص ١٨٢-١٩٠
- الباب السادس والثلاثون ، في الزيارات . ص ١٩٠-١٩٤
- الباب السابع والثلاثون ، في الرد على الآثم المعتدى . ص ١٩٤-٢٠٥
- الباب الثامن والثلاثون ، في الرد على الخصوم في قذف الامام
 المعصوم . ص ٢٠٥-٢٠٨
- الباب التاسع والثلاثون ، في الدلائل والبرهان من الحديث
 واية القرآن في حق سفن النجاة من النيران ص ٢٠٨
- نسخه ما فقط از اول كتاب تا صفحه اى از باب ٣٩ را دربر دارد وبقية

که یکی دو برگه بیشتر نباید باشد کسراست .

آغاز : بسمله ، الحمد لله الذى خلق الخلق على فطرة توحيده ، فاقرله كل موجود بوجوده وابان بنعمه فضل كرمه وجوده ، محدث الاكوان ومبدع الاركان الموصوف بالعظمة والبيان ، المنعوت بالديمومة والامكان ، احمده على سابغ النعم واشكره على الجود والكرم . . . اما بعد فاني قرأت اخبار الصالحين ومناقب الزاهدين فلم ار فى اكثرها ذكراً مستقصباً لمن امرنا بمحبتهم ونزل القرآن بولايتهم وهم اهل بيت الرسول وابنا البضعة البتول ، فاحببت ان اجمع كتاباً اذكر فيه نبذاً من فضائلهم ومناقبهم فبدات باولهم الى آخرهم وجعلته وسيلتى الى رب العالمين ورجوت به شفاعتهم ، اذ هم سلالة سبيل المرسلين وسميته كتاب مقصد الراغب الطالب فى فضائل الامام على بن ابى طالب واهل بيته ائمة الهدى ومصابيح الدجى وجعلته ابواباً وفصولاً وذكرت الائمة عموماً وشمولاً . . . . بعد از دو صفحه :

الباب الاول فى ذكر مولد الامام على بن ابى طالب عليه الصلاة والسلام . اخبرنى به والدى رحمه الله قال ثنا ابو الفتح محمد بن عبد الباقي بن احمد المعروف بابن البطى قال ثنا ابو الحسن على بن محمد الانبارى ، قال . . .

انجام موجود : الم يرون ان النبى صلى الله عليه وآله وسلم لم يكن معه يوم المباهلة غير اهل بيته وذريته وهم على وفاطمة والحسن والحسين اولاد يرون ان هذه الخصوصية لهم دون غيرهم !؟

کتابهائیکه در ضمن بحث بآنها استناد جسته عبارتند از :

- ۱- تاريخ الائمة .
- ۲- المصباح فى الوعظ ، تأليف ابو الحسن فارسى .
- ۳- صحيح بخارى .
- ۴- صحيح مسلم .
- ۵- الفرج بعد الشده ، از قاضى ابو الحسن بن على تنوخى .
- ۶- كتاب النهايه ، از ابو جعفر محمد بن حسن بن على الطوسى .

جمله‌ای از اعلام که ذکرشان در این کتاب آمده (البته جز آنچه در آغاز این بحث گفته شد) عبارتند از :

- ۱- ابو حفص موفق الدین عمر بن محمد بن معمر بن طبرزد متوفی ۶۰۷ هـ .
ص ۲۰، ۲۳.
  - ۲- الشیخ الصالح العالم صابن الدین ابوالحرم مکی بن ربان النحوی الموصلی
متوفی ۶۰۳ ص ۱۸۱، ۲۴.
  - ۳- حنبل بن اسحق المکبر بجامع الرصافه . ص ۱۳۳، ۲۲، ۲۸، ۳۷، ۸۰.
  - ۴- ابوالفرج جوزی ص ۲۴.
  - ۵- سراج الدین ابوسعید عبدالغفار بن عبدالواحد القومسانی . ص ۴۲ و ۴۳.
  - ۶- فخرالدین محمد بن احمد بن اسماعیل بن یوسف قزوینی . ص ۶۸.
  - ۷- ابوعبدالله محمد بن علی بن شریذ . ص ۱۱۳.
  - ۸- فرزدق شاعر . ص ۱۴۲.
  - ۹- دعبل بن علی الخزاعی . ص ۱۶۴.
- اماکنی که مؤلف جهت اخذ حدیث بدانجا رفته ، جامع رصافه بغداد^{۲۵} .
موصل ، اربل .

مشایخ و طرق روایت مؤلف: (۱)

صاحب کتاب مقصدالراغب... درین کتاب از پانزده نفر روایت نقل می‌کند
بدین شرح :

۱- شیخ ابوالخیر بدل بن ابی‌المعمر بن اسماعیل تبریزی :

بوسیله این محدث از طرق ذیل روایت نقل میکند .

الف : شیخ ابوالخیر... از ابو عبدالله محمد بن ابی‌زید الکرانی از ابو منصور محمود بن اسماعیل صیرفی از ابوالحسین احمد بن محمد بن فاذشاه از ابوالقاسم سلیمان بن احمد طبرانی از ابومسعود عبدالرحمن بن حسن صابونی تستری از اسماعیل بن موسی از بشر بن ولید هاشمی از عبدالنور مسمعی از شعبه بن حجاج از عمرو بن مره از ابراهیم بن مسروق از عبدالله بن مسعود از رسول اکرم (ص)، ص ۱۴ .

ب : شیخ ابوالخیر... از ابوسعید عبدالله بن عمر صفار از زاهد بن طاهر شحامی از ابوالحسن علی بن محمد از ابوالحسن محمد بن احمد از ابوحاتم محمد بن حیان بستی از ابوشیبه داود بن ابراهیم از حسن بن حماد از یحیی ابن بعلی اسلمی از سعید بن عمرویه از انس بن مالک از ابوبکر . ص ۱۲ .

ج : شیخ ابوالخیر... از ابوعلی حسن بن احمد از کتاب حلیه الاولیاء ابو نعیم اصبهانی، ص ۱۶ .

د : شیخ ابوالخیر... از ابوالقاسم بن ابی‌القاسم از پدرش هبة‌الله بن محمد ابن عبدالواحد از قاضی ابوالقاسم علی بن محسن بن علی تنوخی از علی بن حسن از محمد بن سلیمان باغندی از محمد بن عبدالملک از حماد بن زید از علی

ابن زید از سعید بن مسیب از عامر بن سعد از رسول اکرم (ص)، ص ۲۰ .
 د: شیخ ابوالخیر از ابوالقاسم از پدرش از ابوالقاسم اسماعیل بن محمد از
 عمر بن عبیدالله از عبدالله بیع از قاضی ابوعبدالله حسین بن اسماعیل ضبی
 از فضل بن سهل از طلحة بن عمر از اسباط از سماک از عکرمه از ابن عباس،
 ص ۲۱ .

ه: شیخ ابوالخیر... از ابی محمد قاسم از پدرش از ابوغالب احمد بن حسن
 از محمد بن حسن بن علی از علی بن محمد بن احمد از ابوسعید عدوی از احمد
 ابن مقدم از فضیل بن عیاض از ثور بن یزید از خالد بن معدان از زاذان از
 سلمان فارسی، ص ۲۲ .

و: شیخ ابوالخیر... از ابوالحسن علی بن یحیی از ابوبکر محمد بن اسماعیل
 از ابوالحسین محمد بن ابراهیم حضرمی از محمد بن سلیمان از حسن بن جماد
 صینی از ابن عتبه از پدرش از جمیع از عایشه، ص ۳۳ .

ز: شیخ ابوالخیر... از امام ابوالقاسم بن ابی القاسم از پدرش از ابوالقاسم علی
 ابن حسن بن هبة بن عبدالله شافعی از ابوسهل محمد بن ابراهیم بن محمد
 شاهد از ابوالفضل عبدالرحمن بن احمد بن حسن مقری رازی در اصفهان از
 ابوالقاسم جعفر بن عبدالله رازی از محمد بن هرون بن شعیب رویانی از پسر
 برادرش ابن وهب یعنی عبدالرحمن بن عبدالله بن عشلان [کذا] مصری از عمویش
 عبدالله از یعقوب عبدالله بن ابی حازم از سهل بن سعد ساعدی از حضرت
 علی (ع)، ص ۴۱ .

ح: شیخ ابوالخیر... از شیخ عالم ضیاء الدین ابو محمد عبدالرحمن بن علی بن
 مسلم لخمی از ابوالحسن علی بن احمد بن منصور غسانی از ابوالحسن احمد
 ابن عبدالواحد بن محمد از ابوبکر محمد بن احمد بن عثمان بن ابی الحدید سلمی
 از علی بن راشد طبری در صور و از احمد بن حازم بن ابی عرعره کوفی. این دو نفر
 از ابوغسان مالک بن اسماعیل از سهل بن شعیب سهمی از عبیدالله مدنی،
 ص ۴۲ و ۴۳ .

ط: شیخ ابوالخیر... از ابو عبدالله محمد بن علی بن محمد حرانی از ابوسعید عبدالله بن عمر بن احمد نيسابوری و ابوالحسن مؤید بن محمد بن علی طوسی [این دونفر] از ابو عبدالله محمد بن فضل بن احمد فرازی از ابوالحسن عبدالقافر بن محمد فارسی از ابواحمد محمد بن عیسی جلودی از ابواسحاق ابراهیم بن محمد نسوی از مسلم بن حجاج قشیری از یحیی بن یحیی و خلف ابن هشام [اینها] از حماد از یحیی از حماد بن زید از عیلان یعشی بن جریر از مطرف از حضرت علی (ع)، ص ۴۵.

ی: شیخ ابوالخیر... از ابوالمکارم احمد بن محمد از ابوعلی حسن بن احمد از ابونعیم حافظ از پدرش از ابراهیم بن محمد بن حسن که نوشت باو احمد ابن ابراهیم از ابوصفوان قسم بن یزید از ابی عوانه از ابن حرب از ابن عجلان از جعفر بن محمد الصادق (ع)، ص ۶۲.

ک: شیخ ابوالخیر... از ضیاءالدین ابو محمد عبدالرحمن بن علی بن مسلم لخمی از ابو محمد عبدالکریم بن حمز قبن خضر سامی از ابو محمد عبدالعزیز ابن احمد کتانی از ابوالقاسم تمام بن محمد بن عبدالله رازی از علی بن محمد ابن هرون از عصمة بن ابی عصمت از احمد بن عمار بن خالد تمّار از عصمت عبادانی، ص ۱۰۵.

ل: شیخ ابوالخیر... از ابوالمکارم احمد بن محمد از ابوعلی حسن بن احمد از ابونعیم حافظ از ابو عبدالله محمد بن یوسف از ابوبکر بن محمد بن حسین از ابراهیم بن حرث بغدادی از یحیی بن ابی کثیر از زهیر بن محمد بن عبدالله بن محمد بن عقیل از حمز قبن ابی سعید خدری از پدرش از رسول اکرم (ص)، ص ۱۱۳.

م: شیخ ابوالخیر... از ابو عبدالله بن ابی زید کرانی از محمود بن اسحاق از ابو عوانه از عمر بن ابی سلمه از پدرش از ابن زید از رسول اکرم (ص)، ص ۱۱۴.

ن: شیخ ابوالخیر... از ابو عبدالله کرانی از محمود بن اسماعیل از ابوالحسین ابن فادشاه از ابوالقاسم طبرانی از ابوالقاسم زکریا مطرز از یوسف بن موسی

قطان از تمیم بن جعد از ابو جعفر رازی از ثابت نبانی از انس بن مالک از رسول خدا (ص)، ص ۱۲۲ .

س : شیخ ابوالخیر... از امام ابوالقاسم بن ابی القاسم از علی بن حسن از هبة الله شافعی از شریف ابوالقاسم علی بن ابراهیم بن عباس حسینی از مرة از ابوالقاسم عبدالرحمن بن مظفر بن عبدالرحمن کمال مصری درمکه از نصر بن علی جهفمی از علی بن جعفر بن محمد برادر حضرت موسی بن جعفر از پدرش از محمد بن علی از پدرش از جدش از حضرت علی (ع)، ص ۱۲۳ .

ع : شیخ ابوالخیر... از ابوالمکارم احمد بن محمد از ابوعلی حسن بن احمد از ابونعیم حافظ از احمد بن محمد بن سنان از محمد بن اسحاق که شنید از محمد بن زکریا محدث از ابن ابی عایشه از پدرش، ص ۱۴۱ .

ف : شیخ ابوالخیر... از ابوالفرج یحیی بن محمود بن سعد ثقفی از ابوالفضل حمزة بن محمد بن طاهر طباطبا اجازه از ابومنصور عبدالرزاق ابن احمد بن عبدالرحمن خطیب از ابومحمد عبدالله بن محمد بن جعفر بن حبان معروف بابن ابی الشیخ از احمد بن جعفر بن نصیر از عبدالواحد بن محمد بجلی از کثیر قرشی از داود بن ابی هند از شعبی از حذیفه بن یمان از رسول اکرم (ص)، ص ۱۷۸ .

ص : شیخ ابوالخیر... از ابن عساکر از پدرش از ابوبکر محمد بن عبدالباقی از حسن بن علی از حسن بن احمد از ابوالحسن علی بن احمد بن ادریس از زبیر بن بکار از بکر بن حارثه از زهری از عبدالرحمن بن کعب بن مالک از جابر بن عبدالله از حضرت علی (ع)، ص ۲۲ و ۲۳ .

۲- شیخ صالح مقری خلف بن محمد بن خلف گری :

بوسیله این محدث فقط از طریق ذیل یک روایت نقل کرده :

شیخ صالح مقری... از ابوالمعالی نصر بن سلامه هیتی از ابوالعباس

احمد بن عبدالعزیز از اسماعیل بن ابی صالح از ابوطاهر محمد بن محمد بن یحیی از عبدالملک بن حکم از سفیان بن عیینه از عبدالله بن ابی زید از سباع ابن ثابت از ام‌کرز کعبیه از فاطمه بنت اسد مادر حضرت علی (ع)، ص ۷۰.

۳- شیخ سراج‌الدین ابوسعید عبدالغفار بن عبدالواحد قومسانی :

وسیله این راوی از سه طریق روایت نقل کرده :

الف : شیخ سراج‌الدین ... از ابوالفضل عبدالله بن احمد بن محمد طوسی اجازه از شیخ امام ابوالقاسم عبدالله بن حسین بن محمد اسدی از حافظ ابوالفرج مظفر بن اسماعیل جرجانی از ابویوب سلیمان بن محمد از محمد ابن صالح از عبدالاعلی بن حماد بن سلمه از ثابت از ابی رافع از علی بن ابیطالب از حضرت رسول اکرم (ص)، ص ۴۳.

ب : شیخ سراج‌الدین ... از قاضی حسن بن محمد عقیلی از سعید بن جعفر از محمد بن منصور از عبدالحمید بن میمون از اسماعیل بن ابی یحیی از ابان از ابن عباس از انس بن مالک از رسول اکرم (ص)، ص ۴۴.

ج : شیخ سراج‌الدین ... باسناد خود از ابی سعید حسن بن علی بن زکریا از صهیب بن عادی بن صهیب از پدرش از حضرت جعفر بن محمد الصادق، ص ۶۶.

۴- شیخ ابوالقاسم علی بن ابی‌الفرج بن ابی‌منصور اذناً باسناده فی تاریخ الأئمة

عایهم السلام قال استخلف علی بن ابیطالب...، ص ۱۰۴.

۵- شیخ صالح عالم صابن‌الدین ابوالحرم مکی بن ریان (ربان) النحوی :

ازین شیخ يك روایت شنیده در مسجدش در موصل از طریق ذیل :

شیخ صالح عالم صابن‌الدین ... از ابو محمد عبدالله بن علی بن عبدالله بن سوید تکریتی از ابوالفضل محمد بن ناصر ابن علی سلامی از ابوصالح احمد بن عبدالملک مؤذن از ابوعبدالرحمن طاهر بن محمد مستملی، ص ۱۸۱.

۶- الشیخ الثقة حنبل بن اسحق، مکبر جامع رصافه بغداد :

ازین شیخ چهار حدیث از طرق ذیل نقل میکند که در سال ۶۰۴ هـ در دارالحدیث مظفریه شنیده :

الف : حنبل بن اسحق از ابن حصین از علی بن مذهب تمیمی واعظ از احمد ابن جعفر قطعی از عبدالله بن احمد از احمد بن حنبل از ابن نمیر از اعمش از عدی بن ثابت از زر بن جیش از حضرت علی (ع)، ص ۲۳ .

ب : حنبل بن اسحق از ابن حصین از ابن مذهب از قطعی از عبدالله بن احمد از پدرش از عبدالله بن محمد بن ابی شیبه از جریر بن عبدالحمید از مغیره از اموسی از ام سلمه ، ص ۳۸ .

ج : حنبل بن اسحق از رئیس ابوالقاسم هبة الله بن حصین از ابوعلی حسن ابن علی بن مذهب از ابوبکر احمد بن جعفر بن مالک قطعی از فضل بن حباب از ابراهیم بن بشیر از سفیان از اجاح بن عبدالله کرنی از شعبی از عبدالله بن خلیل از زید بن ارقم، ص ۸۰ .

د : حنبل بن اسحق از ابن حصین از ابن مذهب از احمد بن جعفر از عبدالله بن احمد از احمد بن حنبل، ص ۱۳۳ .

۷- شیخ جمال الدین ابوالفرج عبدالرحمن بن علی بن محمد الجوزی :

بوسیله این شیخ از دو طریق روایت نقل میکند :

الف : ابن جوزی... از ابوبکر عبدالباقی از ابو محمد جوهری از ابو جیوه از احمد بن معروف از حسن بن فهری از محمد بن سعید از سعید بن مسیب از عمر بن خطاب، ص ۲۵ .

ب : ابن جوزی... از محمد بن سراج از ابوطاهر محمد بن علی بن علاف از ابوالحسین پسر برادر قمی؟ (۱) از ابوعلی صفوان از ابوبکر بن ابی الدنیا از

محمد بن صالح قرشی از علی بن محمد قرشی از یونس بن ابی اسحاق ،
ص ۱۳۰ .

۸- شیخ ابوالفرج محمد بن عبدالرحمن واسطی :

از او یک روایت بدین سلسله آورده :

شیخ ابوالفرج... از ابوالوقت عبدالاول بن عیسی بن شعیب از ایوب بن
سایمان از عامر بن معاویه از احمد بن عمران اخفش از ولید بن صالح
هاشمی از عبدالله بن عبدالرحمن کوفی از ابی مخنف از کمیل نخعی از
حضرت علی (ع)، ص ۶۳ .

۹- شیخ محمد بن حسن پدر مؤلف :

یکی دیگر از مشایخ روائی صاحب کتاب مقصد الراغب پدرش است که
بطرق ذیل روایت نقل میکند :

الف : پدر مؤلف از ابوالفتوح محمد بن عبدالباقی بن احمد معروف به ابن
بطی از ابوالحسن علی بن محمد انباری از جعفر بن مالک از عبدالله بن یونس
از فضل بن عمر از حضرت امام جعفر صادق (ع) در کتاب تاریخ ائمه، ص ۴ .
ب : پدرش از امام ابوالمظفر منصور بن علی سمعانی که بخط خودش
برای ما نوشته از امام قاضی ولید از ابوبکر بن عبدوس تستری از ابوالحسن
علی بن جامع خطیب از پدرش از جدش از زهری از سعید بن مسیب از
ابی ذر غفاری، ص ۲۹ .

ج : پدرش از ابو منصور عبدالله بن محمد از شریف خطیب ابوالفنایم
محمد بن محمد بن احمد بن مهتدی از ابواسحاق ابراهیم بن عمر بن احمد
برمکی از احمد بن جعفر قطیفی از محمد بن یونس کریمی از پدرش از محمد
ابن سلیمان محزومی از عبدالعزیز بن ابی داود از ابی عمرو از عبدالله بن
مطلب بن عبدالله بن حنطب از پدرش از رسول خدا (ص)، ص ۳۴ و ۳۵ .

د : پدرش از ابوالفتوح محمد بن عبدالباقی بن احمد معروف به ابن بطی

از حسن بن علی انباری از ابوالعلاء احمد بن یوسف بن مؤید انباری از حسن ابن احمد از جعفر بن مالک از عبدالله بن یوسف از فضل بن عمر [شاید مفضل بن عمر باشد] از حضرت امام جعفر صادق (ع)، ص ۱۰۹ .

ه: پدرش از ابو منصور عبدالله بن محمد بن هبة الله از شریف خطیب ابوالفنایم محمد بن محمد بن احمد بن مهتدی از ابواسحاق ابراهیم بن عمر ابن احمد برمکی از احمد بن جعفر بن مالک قطیعی از محمد بن یونس از معلی ابن اسد بن وهب بن خالد از جعفر بن محمد الصادق (ع)، ص ۱۱۶ .

و: پدرش از قاضی اجل ابو عبدالله از ابوالحسین مبارک بن عبدالجبار از ابوطالب محمد بن علی از ابوالحسین محمد بن عبدالله بن محمد بن ابی الدنیا از داود بن رشید از سامة بن صالح از عبدالملک بن عبدالرحمن ابن اشعث بن طایق که از حسن عربی شنیده از مرّة از عبدالله بن مسعود، ص ۱۲۰ .

ز: پدرش از ابو الفتوح عبدالباقی بن احمد از ابوعلی حسن بن محمد انباری از ابوالعلاء احمد بن یوسف بن مؤید انباری از حسین بن احمد از جعفر بن مالک از عبدالله بن یونس از ابو الفضل عمر از حضرت صادق (ع)، ص ۱۲۵ .

ح: پدرش از ابو الفضل نعمة الله بن مفاخر اجازة از شیخ ابو منصور محمد بن محمد عکبری که در بغداد براو قرائت کرده از ابو عبدالله بن مجالد در کوفه از ابوالحسین محمد بن عمران از سفیان بن عینه از زهدی از حضرت علی بن الحسین زین العابدین (ع)، ص ۱۴۳ .

۱۰- ابو عبدالله محمد بن علی بن سوید :

بواسطه نامبرده از طرق ذیل روایت میکند :

الف: محمد بن سوید از ابن ناصر از ابوصالح احمد بن عبدالملک مؤذن از ابوبکر بن عبدالله اصفهانی از سلیمان بن احمد طبرانی، ص ۱۴ .

ب: محمد بن سوید از ابن ناصر از احمد بن عبد الملك مؤذن از احمد بن حسین وزیر از سلیمان بن ایوب حافظ از بشر بن علی بن عمر بن محمد از پدرش از علی بن الحسين بن علی بن ابیطالب (ع)، ص ۱۱۳.

ج: محمد بن سوید از ابن ناصر از احمد بن عبد الملك مؤذن از ابوالقاسم عبد الملك بن بشران از عیسی بن عبدالله طرابلسی از ابونعیم از زکریا بن ابی زاید از فراس از مسروق از عایشه، ص ۱۱۳.

د: محمد بن سوید از ابن ناصر از احمد بن عبد الملك مؤذن از حکم ابوالحسن علی بن محمد حافظ از ابوالعباس محمد بن یعقوب از عباس بن محمد دوری از یحیی بن اسماعیل واسطی از محمد بن فضل از علاء بن مسیب از ابراهیم از نافع از ابن عمر از رسول اکرم (ص)، ص ۱۱۴.

ه: محمد بن سوید از ابوالفضل محمد بن ناصر از احمد بن عبد الملك مؤذن از شیخ ابوالقاسم عبد الملك بن محمد بن بشران از ابوعلی احمد بن فضل ابن عباس از جعفر بن محمد از هری از سوید حدیثی از محمد بن عمر بن مهجع کلاعی از شعبی از میمون از رسول اکرم (ص)، ص ۱۱۶.

و: محمد بن سوید از ابن ناصر از احمد بن عبد الملك از ابوطاهر عبدالقادر ابن محمد مؤذن بغدادی از ابوبکر محمد بن عبدالله شافعی از سمانه دختر حمدان بن موسی انباریه از پدرش از عمرو بن زیاد یونانی از عبدالعزیز بن محمد از زید بن اسلم از عمر، ص ۱۱۹.

ز: محمد بن سوید از ابن ناصر از ابوصالح عبد الملك مؤذن از اسماعیل بن حسن حسینی نقیب از محمد بن عبدالله از دی از حسن بن حسین از ابراهیم از عماره بن مهاجر غفاری از ام محمد بن جعفر از جدش اسماء بنت عمیس، ص ۱۲۴.

۱۱- شیخ صالح ابوه محمد عبدالله بن سوید تکریتی :

سلسله وی از طریق نامبرده عبارتست از :

شیخ صالح ابومحمد ... از ابن ناصر بن علی از حافظ ابوصالح احمد

ابن عبدالملک بن علی بن مؤذن از سید ابوالحسن محمد بن حسین بن داود بن علی بن عیسی از ابو عبدالله محمد بن سعد بن حمویه نسوی از اسماعیل از اسحاق از اسحاق بن محمد از عبدالله بن جعفر بن محمد از عبدالله بن رافع از مسور بن محزما از رسول خدا (ص)، ص ۱۲۱ .

۱۲- الشيخ الثقة فخر الدین محمد بن امام عالم رضی الدین احمد بن اسماعیل بن یوسف قزوینی:

از ابوالوقت عبدالاول از ابوالحسن عبدالرحمن بن محمد بن مظفر راودی از ابو محمد عبدالله بن حمویه سرخسی از ابو عبدالله محمد بن یوسف عزیزی از ابو عبدالله محمد بن اسماعیل بخاری در تاریخش از مکی بن ابراهیم از یزید بن ابی عبید از ابی عبیده بن جراح، ص ۶۸ .

۱۳- الشیخة الصالحة ام محمد راجیه بنت عبدالله عتیقه ابی النجیب السهروردی :

روایت منقول از نامبرده ازین طریق است :

ام محمد... از ابو الفتح محمد بن عبدالباقی معروف به ابن بطی از ابوالحسن علی بن محمد بن محمد خطیب انباری از عبدالواحد محمد بن عبدالله بن محمد بن مهدی از ابو عبدالله محمد بن مخلد عطار از اسماعیل بن ابی الحرث از محمد بن اسماعیل اسدی از ابو خثیمه از ابی زبیر از جابر، ص ۳۴ .

۱۴- الشیخ ابوالقاسم عبدالرحمن بن عبدالغنی غسال و شیخ عقیف الدین ابوالفرج محمد بن

عبدالرحمن بن ابی الواسطی .

نامبردگان بطریق ذیل روایت کنند :

ابن غسال و عقیف الدین از ابوالوقت عبدالاول بن عیسی بن شعیب شجری صوفی از ابوالحسن عبدالرحمن داودی از ابو محمد عبدالله بن احمد بن حمویه سرخسی از ابو عبدالله محمد بن یوسف فریدی از ابو عبدالله محمد ابن اسماعیل بخاری از ابن سعید از یعقوب بن عبدالرحمن از ابی حازم از

سهل بن سعد از رسول اکرم (ص)، ص ۲۴ .

۱۵- ابو حفص عمر بن محمد بن عمر بن طبرزد بغدادی :

طریق روایت او چنین است :

ابو حفص از ابو منصور کرخی از ابوبکر احمد بن علی بن ثابت خطیب بغدادی از محمد بن حسن قطان از عبدالله بن جعفر بن درستویه از یعقوب ابن سفیان از عبدالله بن موسی از طلحة بن جبیر از مطلب بن عبدالله از مصعب بن عبدالرحمن از عبدالله بن عوف، ص ۲۱ .

* * *

مجال بیشتر برای شناساندن این کتاب نیست البته ، نهان کی ماند آن رازی کزو سازند محفل ها . امید آنکه محققین پژوهشگر و علاقمندان با حیا آثار مذهب جعفری بطبع این اثر اقدام ، و همچون سایر متون مطبوعه در اختیار موالیان اهل بیت قرار دهند ، بویژه کتاب حاضر که گمان میرود نسخه منحصرا و بالا اقل نادر باشد .

مراجع تحقیق :

* امین ، سید محسن .

۱- اعیان الشیعه . دمشق ، ۱۹۴۸ : ۲۷ / ۱۵۰ .

* کنتوری ، اعجاز حسین .

۲- کشف الحجب والاستار عن اسماء الکتب والاسفار ، تصحیح محمد هدایت

حسین . کلکته ، ۱۳۳۰ هـ : ۵۴۶ .

- * افندي ، عبدالله .
- ٣- رياض العلماء و حياض الفضلاء . ميكرو فيلم دانشكده الهيات و معارف اسلامي مشهد .
- * علامه مجاسي ، محمدباقر بن محمدتقي .
- ٤- بحار الأنوار، تهران، علوي و آخوندي، ١٣٧٦ هـ : ٤٣/١ .
- * علامه مجاسي .
- ٥- همان مدرک: ٢٣ .
- * آغابزرگ طهراني، محسن .
- ٦- طبقات اعلام الشيعة، القرن الرابع، بيروت، دارالكتاب، ١٩٧١ هـ ١١٩
- * خوانساري، محمدباقر .
- ٧- روضات الجنات في احوال العلماء والسادات، تهران، سنگي، ١٣٦٧ :
- ٥٣٢ .
- * آغابزرگ طهراني، محسن .
- ٨- طبقات اعلام الشيعة، قرن الخامس، بيروت، دارالكتاب، ١٩٧١: ٦٦ .
- ٩- اين كتاب بسال ١٣٥١-١٣٥٧ هـ . در ده جزء در قاهره بچاپ رسيده .
- * خانبابا مشار .
- ١- مؤلفين كتب... تهران، ١٣٤١: ٨١٢/٣ .
- * ذهبي ، محمد بن احمد .
- ١١- العبر في خبر من غير ، تحقيق صلاح الدين منجد . كويت ، ١٩٦٣ :
- ١٨٨/٤ .
- * ابن عماد حنبلي، عبدالحى .
- ١٢- شذرات الذهب في اخبار من ذهب . بيروت، مكتب التجارى: ١٨٠/٥
- * ذهبي، محمد بن احمد .
- ١٣- العبر: ٢٥٤/٤ .
- ١٤- نسخه خطي مورد بحث، صفحه ٢٣ و ٨٠ .

- * سبكي، عبد الوهاب بن علي .
- ١٥- طبقات الشافعية الكبرى. القاهرة، ١٣٨٦: ٣٤٢/٥ و ٣٤٥ .
- * ذهبي، محمد بن أحمد .
- ١٦- العبر: ٢٩٩/٤ .
- * اميني، عبد الحسين احمد .
- ١٧- الفدير في الكتاب والسنة والأدب. بيروت، دارالكتاب: ١٢/٦-١٩
- * امين، سيد محسن .
- ١٨- اعيان الشيعة. بيروت، ١٩٥٨: ٢٩٧/٤١ .
- * شوشتری، قاضي نورالله .
- ١٩- مجالس المؤمنین، تهران، اسلاميه، ١٣٧٥: ٥٥٥ و ٥٥٦ .
- * اليونيتي، قطب الدين ابى الفتح موسى بن محمد .
- ٢٠- ذيل مرآة الزمان. حيدرآباد دکن، دائرة المعارف العثمانية: ٩١/١ .
- * ابن اثير، عز الدين علي بن محمد .
- ٢١- الكامل في التاريخ. بيروت، ١٩٦٦: ٣٣٣/١٢ ببعده .
- * افندي، عبدالله .
- ٢٢- رياض العلماء. ميكرو فيلم دانشكده الهيات مشهد .
- * ذهبي .
- ٢٣- ترجمه اش در العبر: ٢٤/٥ .
- ٢٤- همان مدرک : ٨
- * ياقوت حموي
- ٢٥- وصفش را در معجم البلدان. افست تهران، ١٩٦٥: ٧٨٣/٢ .